

Centrum Badania Opinii Społecznej

ul. Żurawia 4 skr. pt. 24

00-955 WARSZAWA 15

SEKRETARIAT: 29-35-69; 28-37-04; 28-90-17

Telex: 816-436

ZESPÓŁ REALIZACJI BADAŃ: 40-56-41

Telefax: 29-40-89

BS/88/31/91

OPINIE O STRAJKACH

Komunikat z badań

Warszawa, marzec 1991 r.

Akcje protestacyjne i strajki załóg pracowniczych w wielu ważnych grupach społeczno-zawodowych są wyrazem pogarszających się nastrojów społecznych. Celem ostatniego sondażu¹ było m.in. ustalenie: stosunku do strajków, stopnia społecznego przyzwolenia na stosowanie tej formy walki dla poprawy warunków życia oraz przyczyn strajków, a także ocena rozwoju sytuacji społecznej.

W porównaniu z majem ub. r. w lutym znacznie wzrosło (o 12%) społeczne przyzwolenie na strajki i wyraźnie zmalała ich dezaprobatą (o 14%). Poparcie dla tej formy protestu pracowniczego nie osiągnęło wprawdzie poziomu z 1988 roku, ale po zeszłorocznym spadku znowu zdecydowanie wzrosło (tab.1).

Tabela 1

w procentach

Stosunek do strajków w środowisku badanych	Wskazania respondentów według terminów badań:			
	V'88	VIII'88	V'90	II'91
W pełni je popierano	7,5	12,6	5,5	5,9
Raczej je popierano	29,7	37,2	15,8	27,6
Odnoszono się do nich z obojętnością	19,0	12,7	18,7	19,8
Raczej je potępiano	22,4	22,1	35,8	26,2
W pełni je potępiano	4,4	4,7	9,1	5,1
Trudno powiedzieć	16,9	10,7	15,0	15,2

Obecnie co trzeci badany (33,5%) uważa, że ludzie z jego najbliższego otoczenia popierają strajki. Wyraźnie zmieniło się nastawienie do nich - mniej więcej tyle samo ludzi jest "za" co "przeciw". W ubiegłym roku stosunek ten wynosił w przybliżeniu jak dwa do jednego.

Największą dezaprobatę akcji protestacyjnych obserwują w najbliższym otoczeniu osoby starsze (powyżej 60. roku życia), z wykształceniem wyższym, mieszkający w miastach powyżej 500 tys. ludności, emeryci i renciści, kadra kierownicza i rzemieślnicy oraz uzyskujący wysokie dochody (tab. 1 aneksu).

¹"Omnibus 1000" - badanie zrealizowane w dniach 23-28.02.1991 r. na 1000-osobowej próbie losowej dorosłej ludności kraju.

Z odpowiedzi na pytanie o osobisty stosunek do strajków również wynika wzrost liczby popierających (o 13%) i obniżenie odsetka ich przeciwników (o 16%).

CBOS		
<i>Jaki jest Pana(i) stosunek do strajków w obecnej sytuacji?</i>		
	<u>V⁹⁰</u>	<u>II⁹¹</u>
<i>Zdecydowanie je popieram</i>	4,5%	9,0%
<i>Raczej je popieram</i>	15,4%	24,6%
<i>Raczej ich nie popieram</i>	39,0%	31,8%
<i>Zdecydowanie ich nie popieram</i>	31,3%	22,8%
<i>Trudno powiedzieć</i>	9,7%	11,7%

Co prawda w dalszym ciągu więcej jest dezaprobujących strajki, ale w zeszłym roku na jedną osobę popierającą je przypadało średnio 3,5 nie udzielających im poparcia, a w tym roku tylko 1,6.

Najczęściej pozytywny stosunek do protestów pracowniczych mają respondenci w wieku 18-39 lat, mieszkańcy wsi, bezrobotni, robotnicy, zwłaszcza niewykwalifikowani, i należący do związków zawodowych (inne związki - 51%, NSZZ "Solidarność" - 41%, związki skupione w OPZZ - 34%). Najrzadziej zaś akceptują je w obecnej sytuacji osoby starsze (powyżej 60. roku życia), z wykształceniem wyższym, mieszkający w miastach powyżej 500 tys. ludności, emeryci i renciści, kadra kierownicza i uzyskujący wysokie dochody (tab. 2 aneksu).

Od ubiegłego roku znacznie wzrosła liczba przekonanych, że strajki są słuszną drogą walki o poprawę warunków życia. Uważa tak dwóch na pięciu badanych (w 1990 roku co czwarty badany; zob. również tab. 3 aneksu).

Fakt, że odsetek ten przewyższył odnotowany w sierpniu '88 świadczy o wzroście zdesperowanych, uznających strajki za właściwy środek w obronie zagrożonej sytuacji materialnej. Wprawdzie co drugi dorosły Polak nadal nie uznaje tej formy za właściwą, ale w ubiegłym roku było ich o 10% więcej.

Jak Pan(i) myśli, czy w obecnej sytuacji kraju strajki są słuszną, czy też niesłuszną drogą walki o poprawę warunków życia?

	VIII '88	V '90	II '91
<i>Zdecydowanie słuszną</i>	13,9%	7,2%	9,8%
<i>Raczej słuszną</i>	25,9%	18,5%	30,9%
<i>Raczej niesłuszną</i>	30,9%	35,7%	30,3%
<i>Zdecydowanie niesłuszną</i>	15,0%	24,2%	19,2%
<i>Trudno powiedzieć</i>	14,0%	14,1%	9,9%

Nie wszyscy popierający akcje protestacyjne w obecnej sytuacji są przeświadczeni, iż jest to słuszną drogą walki o poprawę warunków życia - 14,6% uważa ją za niesłuszną. Natomiast wśród nie akceptujących strajków 16% uznaje tę drogę za słuszną (tab. 2).

Tabela 2

w procentach

Stosunek do strajków	Ocena słusności strajku jako metody walki o poprawę warunków życia:		
	słuszną	niesłuszną	trudno powiedzieć
Popieram	81,3	14,6	4,2
Nie popieram	16,0	76,5	7,5
Trudno powiedzieć	37,1	25,0	37,9

Zmianę nastawienia do strajków od zeszłego roku potwierdza wyraźne zmniejszenie się odsetka uważających, że w obecnej sytuacji w ogóle nie należy strajkować i wzrost liczby przekonanych, iż tylko za pomocą strajku można coś osiągnąć. W zasadzie nie zmienia się jedynie liczba uznających strajki za normalną metodę dochodzenia swoich praw pracowniczych (także tab. 4 aneksu).

Czy według Pana(i):	CBOS	
	V '90	II '91
<i>strajk jest normalnym sposobem walki pracowników o swoje prawa</i>	22,6%	20,7%
<i>w obecnej sytuacji tylko za pomocą strajku można coś osiągnąć</i>	12,8%	32,7%
<i>w obecnej sytuacji w ogóle nie należy strajkować</i>	57,1%	38,9%
<i>Mam inny pogląd</i>	4,7%	5,9%

Jako znaczną należy określić gotowość przystąpienia do strajku. Gdyby w macierzystym zakładzie zorganizowano spontaniczny strajk, to: wzięłoby w nim udział na pewno 23,9% badanych, dopuszcza taką możliwość 33,4%, za mało prawdopodobne uznało swoje uczestnictwo 16,6%, a nie przyłączyłoby się do niego z całą pewnością 23,9%. Jak wskazują dane, grupy skrajne równoważą się, natomiast szala nie w pełni zdecydowanych przechyla się wyraźnie na stronę skłonnych wziąć w nim udział.

Strajki, zdaniem ponad połowy badanych (51,8%), wynikają z niezadowolenia zarówno z zarobków, jak i całej polityki gospodarczej rządu, natomiast według 40% respondentów są one spowodowane wyłącznie niskimi zarobkami w przedsiębiorstwach (7,9% nie ma zdania na ten temat). Interpretacja tego wyniku jest o tyle złożona, że wysokość płac w przedsiębiorstwach determinują w znacznym stopniu określone poczynania rządu, zwłaszcza powszechnie krytykowana ustawa o tzw. popiwku².

Również działalność związków zawodowych - tak NSZZ "Solidarność", jak skupionych w OPZZ - oceniana jest jako niezadowalająca w zakresie troski o płace i walki z bezrobociem.

² Przypomnijmy, że w jednym z ostatnich sondaży CBOS 47,8% badanych było za całkowitym zniesieniem "popiwku", 44,6% - za jego utrzymaniem, ale po wprowadzeniu istotnych zmian, a tylko 6,2% - za pozostawieniem w dotychczasowej postaci. "Aktualne problemy i wydarzenia" (13) - badanie zrealizowane w dniach 16-20 lutego 1991 r. na 1000-osobowej próbie losowej dorosłej ludności kraju.

CBOS

Czy, Pana(i) zdaniem, związki zawodowe, tzn. NSZZ "Solidarność", związki skupione w OPZZ i inne, należycie dbają o płace i zapewnienie zatrudnienia?

	<u>należycie</u>	<u>za mało</u>	<u>wcale</u>
<i>NSZZ "Solidarność"</i>	12,2%	54,3%	24,4%
<i>Związki OPZZ</i>	10,9%	48,4%	29,1%
<i>Inne związki</i>	5,6%	35,6%	36,4%

Na pogorszenie nastrojów i aktualne napięcia wskazują przewidywania rozwoju sytuacji co do protestów społecznych. Porównanie prognoz lutowych z majowymi 1990 roku wskazuje na ponad dwukrotny wzrost zarówno spodziewających się narastania fali strajków i przejawów niezadowolenia, jak i dopuszczających możliwość wybuchu poważnego konfliktu społecznego.

CBOS

Czy, Pana(i) zdaniem, w ciągu najbliższych miesięcy fala strajków, protestów będzie narastała, czy też będzie wygasła?

	<u>V '90</u>	<u>II '91</u>
<i>Będzie się uspokajało, strajki, protesty będą powoli wygasły</i>	16,4%	11,3%
<i>Będzie tak samo jak teraz - będą się pojawiały nieliczne protesty, strajki</i>	38,4%	21,7%
<i>Będzie narastała fala strajków, protestów</i>	19,5%	41,3%
<i>Wybuchnie poważny konflikt społeczny</i>	4,5%	9,9%
<i>Trudno powiedzieć</i>	21,0%	15,5%

Tę pierwszą ewentualność najczęściej dopuszczają badani w młodym wieku, z wykształceniem zasadniczym zawodowym, mieszkańcy dużych miast, bezrobotni, robotnicy wykwalifikowani, natomiast drugą, tj. poważniejszy konflikt społeczny, zakładają, częściej niż inni, respondenci: w wieku 50-59 lat, z wyższym wykształceniem, mieszkający w małych miasteczkach, robotnicy rolni, a także członkowie związków zawodowych poza "Solidarnością" (tab. 5 aneksu).

x

x

x

Reasumując, można powiedzieć, że w porównaniu z majem ubiegłego roku nastąpiła istotna zmiana społecznego nastawienia wobec strajków, tj. wzrosła grupa popierających tę formę protestu pracowniczego, jako właściwą do wymuszania poprawy warunków życia. Taka postawa wynika zarówno z niewystarczających zarobków, jak i niezadowolenia z całej polityki rządu, a także z nieskutecznego działania związków zawodowych. Na pełny obraz trudnej sytuacji społecznej składają się jeszcze pesymistyczne przewidywania narastania fali strajków, co w konsekwencji może prowadzić do erupcji niezadowolenia społecznego w szerszym wymiarze.

Tabela 1

w procentach

Charakterystyka i postawy badanych	Odpowiedzi na pytanie: Jak odnoszą się do obecnych strajków ludzie z Pana(i) najbliższego otoczenia (miejsca zamieszkania, zakładu pracy)?			
	popierają	odnoszą się z obojętnością	potępiają	trudno powiedzieć
<u>Płeć</u>				
Mężczyźni	36	22	29	13
Kobiety	31	18	34	17
<u>Wiek</u>				
18-29	39	17	28	15
30-39	40	23	23	14
40-49	36	22	27	14
50-59	35	18	36	11
Powyżej 60 lat	19	18	43	20
<u>Wykształcenie</u>				
Podstawowe	33	18	31	19
Zasadnicze zawodowe	36	20	29	14
Średnie	37	19	31	13
Wyższe	17	31	43	9
<u>Miejsce zamieszkania</u>				
Wieś	37	20	26	17
Miasto:				
do 20 tys.	36	13	35	15
21-100	39	18	30	12
101-500	31	18	36	14
powyżej 500 tys. mieszkańców	18	29	39	14
<u>Stosunek do pracy</u>				
Na pełnym etacie	39	23	25	13
Na niepełnym etacie	23	35	31	11
Uczniowie, studenci	27	19	42	11
Emeryci, renciści	25	17	42	17
Zajmuje się domem	32	13	33	23
Bezrobotni	45	16	34	4
Nie pracuje z innych powodów	25	13	35	27
<u>Grupa społeczno-zawodowa</u>				
Kadra kierownicza	23	16	49	12
Pracownicy umysłowi	28	24	34	13
Pracownicy handlu i usług	21	25	40	15
Robotnicy wykwalifikowani	39	16	31	14
Robotnicy niewykwalifikowani	44	14	20	21
Robotnicy rolni	35	28	24	13
Rolnicy indywidualni	35	19	26	19
Rzemieślnicy	16	29	44	11
<u>Dochód</u>				
Niski	34	18	32	16
Średni	34	23	27	15
Wysoki	29	17	42	12
<u>Przynależność do związków zawodowych</u>				
Należący do:				
NSZZ "Solidarność"	46	21	16	16
skupionych w OPZZ	48	11	32	9
innych	47	19	28	6
Nie należący do żadnych	31	20	33	16

Tabela 2

w procentach

Charakterystyka i postawy badanych	Odpowiedzi na pytanie: <i>Jaki jest Pana(i) stosunek do strajków w obecnej sytuacji?</i>		
	popieram	nie popieram	trudno powiedzieć
<u>Płeć</u>			
Mężczyźni	38	52	10
Kobiety	30	57	13
<u>Wiek</u>			
18-29	42	43	15
30-39	40	48	11
40-49	34	57	8
50-59	31	57	11
Powyżej 60 lat	20	68	12
<u>Wykształcenie</u>			
Podstawowe	32	52	15
Zasadnicze zawodowe	39	46	15
Średnie	35	58	7
Wyższe	20	76	4
<u>Miejsce zamieszkania</u>			
Wieś	38	46	17
Miasto:			
do 20 tys.	33	59	8
21-100	36	58	6
101-500	29	63	8
powyżej 500 tys. mieszkańców	25	65	10
<u>Stosunek do pracy</u>			
Na pełnym etacie	36	51	12
Na niepełnym etacie	23	65	11
Uczniowie, studenci	35	65	0
Emeryci, renciści	23	67	10
Zajmuje się domem	32	52	16
Bezrobotni	50	45	4
Nie pracuje z innych powodów	47	35	18
<u>Grupa społeczno-zawodowa</u>			
Kadra kierownicza	18	82	0
Pracownicy umysłowi	30	61	8
Pracownicy handlu i usług	29	60	10
Robotnicy wykwalifikowani	37	52	11
Robotnicy niewykwalifikowani	42	45	13
Robotnicy rolni	41	48	11
Rolnicy indywidualni	32	48	20
Rzemieślnicy	27	62	11
<u>Dochód</u>			
Niski	35	52	13
Średni	34	55	11
Wysoki	27	63	10
<u>Przynależność do związków zawodowych</u>			
Należący do:			
NSZZ "Solidarność"	41	49	9
skupionych w OPZZ	36	52	12
innych	53	41	6
Nie należący do żadnych	32	56	12

Tabela 3

w procentach

Charakterystyka i postawy badanych	Odpowiedzi na pytanie: <i>Jak Pan(i) myśli czy w obecnej sytuacji strajki są słuszną, czy też niesłuszną drogą walki o poprawę warunków życia?</i>		
	słuszną	niesłuszną	trudno powiedzieć
<u>Płeć</u>			
Mężczyźni	44	47	10
Kobiety	37	52	10
<u>Wiek</u>			
18-29	48	43	8
30-39	40	51	8
40-49	42	47	11
50-59	46	47	7
Powyżej 60 lat	28	58	14
<u>Wykształcenie</u>			
Podstawowe	43	43	14
Zasadnicze zawodowe	46	45	9
Średnie	37	55	8
Wyższe	26	73	0
<u>Miejsce zamieszkania</u>			
<u>Wieś</u>			
Miasto:	49	39	12
do 20 tys.	41	50	8
21-100	43	48	8
101-500	29	61	11
powyżej 500 tys. mieszkańców	24	71	5
<u>Stosunek do pracy</u>			
Na pełnym etacie	44	48	8
Na niepełnym etacie	27	54	19
Uczniowie, studenci	19	65	15
Emeryci, renciści	29	53	13
Zajmuje się domem	41	45	14
Bezrobotni	54	41	4
Nie pracuje z innych powodów	62	35	3
<u>Grupa społeczno-zawodowa</u>			
Kadra kierownicza	18	80	2
Pracownicy umysłowi	30	64	6
Pracownicy handlu i usług	38	50	12
Robotnicy wykwalifikowani	44	47	9
Robotnicy niewykwalifikowani	50	38	12
Robotnicy rolni	41	48	11
Rolnicy indywidualni	50	33	17
Rzemieślnicy	31	64	5
<u>Dochód</u>			
Niski	44	44	11
Średni	39	51	10
Wysoki	30	64	5
<u>Przynależność do związków zawodowych</u>			
Należący do:			
NSZZ "Solidarność"	35	55	9
skupionych w OPZZ	50	45	5
innych	50	50	0
Nie należący do żadnych	40	49	11

Tabela 4

w procentach

Charakterystyka i postawy badanych	Opinie o strajkach:		
	strajk jest normalnym sposobem walki pracowników o swoje prawo	w obecnej sytuacji tylko za pomocą strajku można coś osiągnąć	w obecnej sytuacji w ogóle nie należy strajkować
<u>Płeć</u>			
Mężczyźni	25	37	38
Kobiety	20	34	46
<u>Wiek</u>			
18-29	23	39	38
30-39	27	41	31
40-49	26	38	36
50-59	23	35	41
Powyżej 60 lat	13	25	62
<u>Wykształcenie</u>			
Podstawowe	21	41	37
Zasadnicze zawodowe	26	35	39
Średnie	18	32	50
Wyższe	30	25	45
<u>Miejsce zamieszkania</u>			
Wieś	24	40	36
Miasto:			
do 20 tys.	15	37	48
21-100	20	36	44
101-500	25	32	43
powyżej 500 tys. mieszkańców	23	22	55
<u>Stosunek do pracy</u>			
Na pełnym etacie	24	39	36
Na niepełnym etacie	12	44	44
Uczniowie, studenci	35	9	56
Emeryci, renciści	15	29	56
Zajmuje się domem	23	32	45
Bezrobotni	30	46	23
Nie pracuje z innych powodów	28	34	38
<u>Grupa społeczno-zawodowa</u>			
Kadra kierownicza	27	16	58
Pracownicy umysłowi	14	34	52
Pracownicy handlu i usług	21	31	48
Robotnicy wykwalifikowani	22	36	42
Robotnicy niewykwalifikowani	26	43	31
Robotnicy rolni	21	40	38
Rolnicy indywidualni	24	44	32
Rzemieślnicy	33	15	52
<u>Dochód</u>			
Niski	22	37	40
Średni	22	36	41
Wysoki	23	26	50
<u>Przynależność do związków zawodowych</u>			
Należący do:			
NSZZ "Solidarność"	20	47	33
skupionych w OPZZ	12	48	40
innych	29	45	26
Nie należący do żadnych	23	33	44

Tabela 5

w procentach

Charakterystyka i postawy badanych	Prognozy sytuacji strajkowej:				
	będzie się uspokajało, strajki będą wygasają	będzie tak jak teraz	będzie narastała fala strajków, protestów	wybuchnie poważny konflikt społeczny	trudno powieść
<u>Płeć</u>					
Mężczyźni	8	25	46	10	10
Kobiety	14	19	37	10	20
<u>Wiek</u>					
18-29	7	26	49	9	9
30-39	7	24	43	13	13
40-49	13	22	44	10	11
50-59	15	17	39	15	14
Powyżej 60 lat	15	19	32	4	29
<u>Wykształcenie</u>					
Podstawowe	12	18	37	10	23
Zasadnicze zawodowe	11	20	48	8	12
Średnie	11	24	44	11	11
Wyższe	11	36	33	13	7
<u>Miejsce zamieszkania</u>					
Wieś	10	18	43	10	19
<u>Miasto:</u>					
do 20 tys.	8	21	37	13	21
21-100	10	21	44	12	13
101-500	17	26	35	10	11
powyżej 500 tys. mieszkańców	11	27	45	5	11
<u>Stosunek do pracy</u>					
Na pełnym etacie	9	22	45	14	10
Na niepełnym etacie	11	38	31	4	15
Uczniowie, studenci	19	31	31	11	8
Emeryci, renciści	17	21	30	6	26
Zajmuje się domem	10	24	46	2	17
Bezrobotni	9	20	50	9	11
Nie pracuje z innych powodów	5	12	52	10	22
<u>Grupa społeczno-zawodowa</u>					
Kadra kierownicza	6	33	37	12	12
Pracownicy umysłowi	11	23	43	11	13
Pracownicy handlu i usług	18	22	31	9	21
Robotnicy wykwalifikowani	13	19	47	10	11
Robotnicy niewykwalifikowani	9	30	34	9	17
Robotnicy rolni	11	26	26	17	20
Rolnicy indywidualni	7	14	44	8	26
Rzemieślnicy	18	24	42	7	7
<u>Dochód</u>					
Niski	10	20	41	8	21
Średni	13	20	44	13	11
Wysoki	13	30	38	8	10
<u>Przynależność do związków zawodowych</u>					
Należący do:					
NSZZ "Solidarność"	8	29	40	9	13
skupionych w OPZZ	11	11	45	18	16
innych	9	28	31	28	3
Nie należący do żadnych	12	21	41	9	16